

Årets CAN-pristagare, Robin Room, har enligt priskommittén gjort en imponerande insats inom den samhällsvetenskapliga alkohol- och narkotikaforskningen. »Hans forskning kännetecknas av både bredd och djup (...) Han har som få förmått analysera alkohol- och narkotikafrågorna ur olika perspektiv, samtidigt som han varit mån om att kombinera empiriska data med välunderbyggda teoretiska resonemang.«

Robin Room – årets CAN-pristagare

Text och foto
Staffan Hasselgren

Robin Room föddes 1939 i Sydney i Australien men redan som 16-åring lämnade han Australien för USA. Efter en examen i engelsk litteratur vid Princeton började han 1960 studera engelska på Berkeley University i Kalifornien. Där blev han via studentrörelsen engagerad i kampen för de svartas rättigheter, freds-rörelsen och andra frågor som drevs av medborgarrättsrörelsen, den så kallade civil rights movement.

På Berkeley dominerades ämnet engelsk litteratur av inriktningen the New Criticism – som förenklat kan sägas innebära att det litterära verket är sig själv nog, samt id och omvärld betraktas som mer eller mindre ovidkommande. Det var inte något som appellerade på Robin och han förlorade snart intresset för ämnet. En delkurs i litteraturens sociologi, som hölls av Leo Lowenthal, sociolog tillhörande Frankfurterskolan, fick honom emellertid att spetsa öronen.

– Jag insåg senare att den mannens föreläsningar varken handlade om litteratur eller sociologi, utan snarare var en fängslande utläggning om intellektets historia.

Efter ett par års studier i engelska språket bytte Robin Room ämne till sociologi, ett ämnesområde som han fann betydligt intressantare. Hans nyvaknade politiska intresse hade gjort honom särskilt intresserad av sociala förändringar; varför de sker och hur de formar människorna.

SOMMAREN 1963 FICK Robin ett feriejobb på California Drinking Practices Study, som gjorde surveyundersökningar om alkoholvanor.

Men att alkohol skulle kunna ha någonting med social förändring att göra föll honom till att börja med inte in. Den tidens bild av alkoholkonsumenten, antingen som normaldrickare eller tyngre konsument, var tämligen statisk. Så småningom insåg emellertid Robin att alkoholva-

nor ofta är intimt kopplade till olika sociala förändringar och att alkoholstudier med fördel kan användas för att studera samhällen i omvandling.

Parallellt med de fortsatta studierna behöll Robin Room kontakten med forskningsinstitutet, som så småningom kom att gå under namnet the Alcohol Research Group of Berkeley. 1968 avslutade han sina grundläggande studier och började arbeta heltid med den forskning som kom att bli hans doktorsavhandling. Den handlade om föreställningar och idéer om alkohol- och drogproblem, men det kom att dröja tio år innan han lade fram den. Mycket annat kom emellan.

För Robin Room var 1970-talet ett intensivt decennium. Året före disputationen, 1977, blev han chef för the Alcohol Research Group, som nu bestod av ett trettiotal forskare. Bland annat gjorde man regelbundet återkommande enkätundersökningar om alkoholvanorna riktade till slumpmässiga urval av befolkningen. Man forskade också om samhällets reaktioner på alkoholrelaterade problem. Vilka preventionsstrategier kunde anses framgångsrika? Dessutom började man med behandlingsforskning.

Under 1970-talet tog även det internationella samarbetet fart. Kettil Bruun Society bildades och Robin Room fanns med i flera sammanhang, bland annat medverkade han i det så kallade Purple Book-projektet (Alcohol Control Policies in Public Health Perspective, 1975) och ISA-CE-projektet (The International Study of Alcohol Control Experiences) som leddes av finländarna Kettil Bruun respektive Klaus Mäkelä.

ÅR 1991 REKRYTERADES Robin Room som chef för forskningsavdelningen vid Alcohol Research Foundation i Toronto i Kanada, ett stort institut som sysslade både med samhällsvetenskaplig, biomedicinsk och klinisk forskning men också med prevention och behandling.

– Där fick jag vidareutveckla de två saker som jag behåller bäst. Dels att forska men också att vara inspiratör – hjälpa andra forskare att göra sitt bästa – precis som en cirkusdirektör hjälper cirkusartisterna att göra sina konster i manegen, säger han med ett leende.

Det här var under en tid när man, genom att knyta ihop Toronto-centrets alla verksamhetsgrenar, såg till att forskningen blev alltmer praktiskt använd.

I mars 1999 rekryterades Robin Room som chef till det nystartade centrumet för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning, SoRAD, vid Stockholms universitet. Ett halvår dessförinnan var han gästforskare i Oslo, en tid då han framför allt arbetade med WHO-publikationen *Alcohol in Developing Societies*.

– I Stockholm har jag åter fått göra det jag kan bäst,

att forska och leda andra forskare. Vi är ungefär 30 personer vid SoRAD idag, inte fler än att vi kan sitta i samma korridor och dela samma fikarum och någorlunda veta vad den andre sysslar med. Vilket är en stor fördel.

SoRAD växte ganska snabbt de första åren, men under senare tid har antalet forskare varit tämligen konstant. Robin Room upplever det som något svårare att få forskningsanslag idag än vid starten.

ROBIN ROOM FÖRKLARAR att han framför allt är intresserad av att ta reda på hur idéer och föreställningar hänger ihop och de implikationer som kan bli följden.

Sökandet kan ske på många olika sätt, till exempel genom att studera historien, surveyundersökningar och kvalitativa studier.

- › – Det är inte ovanligt att människor håller sig med en uppsättning åsikter och föreställningar som kommer i konflikt med varandra. Till exempel synen på alkoholism som en sjukdom, samtidigt som man kan lägga stränga moraliska aspekter på drickandet.

DET SVENSKA SAMHÄLLET är starkt präglad av att det man gör ska vara evidensbaserat, menar Robin Room. Det har varit tydligt när det gäller alkohol. Ett sådant förhållningssätt bör också leda till att man handlar när kunskap finns. I Sverige har totalkonsumtionsmodellen styrts politiken som präglats av pragmatisk harm-reduction-politik, ända från 1910-talets Brattsystem till våra dagar. Även om totalkonsumtionsmodellen formats i de nordiska länderna menar Robin Room att den har en generell giltighet.

– Den bör naturligtvis inte jämföras med en naturlag som inom fysiken. Vi vet till exempel att dryckesmönstret har betydelse för hur starka sambanden är mellan olika skador och nivån på alkoholkonsumtionen. Men det betyder inte att totalkonsumtionsmodellen – som alkoholindustrin hävdar – har mist sin giltighet.

Robin Room menar att forskarna nu börjat kunna kvantifiera dryckesmönstrets betydelse. I forskningen kring den globala sjukdomsördan görs till exempel skattningar av hur mycket dryckesmönstret spelar in för frekvensen av olyckor, våld etcetera. Det är forskning som Robin Room menar kan vidareutvecklas.

– Men när det gäller illegala droger har inte forskningen fått forma den svenska politiken. Det har snarast rätt en motsättning mellan till exempel kriminologer som forskat kring narkotika och politiker och tjänstemän som format politiken.

Robin Room säger sig dock skönja en förändring, som han tror delvis beror på ett generationsskifte.

– De mer rigida narkotikapolitiska intresseorganisationernas inflytande har minskat. Substitutionsbehandling mot opiatmissbruk är idag mer accepterad än tidigare. Dessutom har narkotikasamordnaren Björn Fries gjort en insats för en mer sansad debatt.

När det gäller tobakspolitiken är Sverige också unikt, menar Robin Room.

– Man skulle kunna säga att Sverige på tobaksområdet är världsledande i harm-reduction. Rökningen har i stor utsträckning ersatts av snus bland tonårspojkar. Det finns ingen motsvarighet till Sveriges öppna snusmarknad i andra länder.

EN ANNAN PARADOX som Robin Room funnit i Sverige är att det i den svenska kulturen, där skötsamhet är en starkt rotad föreställning, ändå finns ett rum för berusning.

– Samtidigt som det svenska samhället präglas av ordning och reda, så är det också ett »fiesta-samhälle«. Tonåringars berusningsdrickande uppfattas som i det närmaste naturligt och hörande till åldern. Det finns många

tillfällen – inte bara midsommarafton – då det är helt legitimt att dricka sig berusad. Det handlar om ett slags semi-privat beteende, som inte är särskilt vanligt i andra kulturer. I USA gäller till exempel fortfarande det gamla brittiska talesättet »You don't do it in the street and frighten the horses«. Där är det på sin höjd nyårsafton som man har överseende med den som är berusad på offentlig plats.

NÄR JAG FRÅGAR Robin Room vilken forskning inom hans fält som är mest angeläget i Sverige idag, nämner han tre områden. Ett av dem är forskning om konsumtionsmönster – hur vi använder drogerna men även hur andra, till exempel familj och vänner, reagerar.

Ett annat område är forskning kring vad som händer före behandling.

– Det har visat sig att en hög andel av institutionsplacerade klienter är starkt marginaliserade. Många är bostadslösa, de flesta är ensamstående och få har någon anknytning till arbetsmarknaden. Varför är det på det viset? Vad händer utanför behandlingssystemet? Varför hinner marginaliseringen gå så långt?

Robin Room tycker också att man bör passa på att studera vilka effekter rökförbudet på restauranger, som trädde i kraft den 1 juni, får på alkoholkonsumtionen och spelandet.

På frågan vad han anser är den viktigaste utmaningen på drogområdet svarar han:

– Vi befinner oss i den situationen att vi vet vilka preventiva åtgärder som fungerar och vilka som inte fungerar. I slutkapitlet av boken *Alcohol no ordinary commodity*, presenteras de klart och tydligt. Paradoxen är att det som är effektivt är svårt att genomföra, medan det som är mindre effektivt låter sig göras betydligt lättare. Hur vi hanterar det är en politisk fråga vars lösning forskningen möjligen kan bidra något till. ■

Referenser:

Alcohol in Developing Societies: A Public Health Perspective, Room, Jernigan, Carlini-Marlatt m fl, Finnish Foundation for Alcohol Studies & WHO, 2002

Alcohol: No Ordinary Commodity – Research and Public Policy Babor, Caetano, Casswell, Edwards, Holder, Österberg, Room m fl, Oxford University Press, 2003. Den svenska utgåvan heter *Alkohol* – ingen vanlig handelsvara och är utgiven av Folkhälsoinstitutet, 2004:45

En omfattande litteraturlista samt även flera av Robin Rooms artiklar i fulltext finns på www.bks.no/room.htm

CANs drogforskningspris

som instiftades till CANs hundraårsjubileum år 2001, delas ut till forskare som genom mycket framstående forskning har bidragit med ny värdefull kunskap inom drogområdet.